

PRZEMYSŁAW MAZUR ▶▶

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0025-9410>

Muhadzirowie w Polsce – zagrożenie terroryzmem islamistycznym ze strony obcokrajowców

The Muhajirs in Poland – the threat of Islamist terrorism from foreigners

Abstract

The aim of this article was to analyse the terrorist threat in Poland posed by foreigners participating in the global salafi jihadist project. As a rule, these are people associated with such organizations as the Muslim Brotherhood, Al-Qaeda and the Islamic State ISIS, and their derivatives. The research was to verify the actual scale of the phenomenon, the motivations, the modus operandi, and to show trends in this practice. It was also an attempt to identify system problems that hinder the fight against terrorism and may result in a threat to Polish security. The analysis also shows that, contrary to popular opinions, the threat comes not only from the Middle East, but also from Central Asia and the Caucasus. All these directions, however, have their specifics.

Keywords: terrorism, Al-Qaeda, Islamic State, ISIS, Poland, Chechenya, Central Asia, Syria

Мухаджиры в Польше – угроза исламистского терроризма со стороны иностранцев

Аннотация

Целью данной статьи является анализ террористической угрозы в Польше, которая исходит со стороны иностранцев, участвующих в проекте глобального салафитского джихада. Как правило, это люди, связанные с такими организациями, как «Братья-мусульмане», «Аль-Каида», «Исламское государство» ИГИЛ и их производными. Исследование должно было проверить реальные масштабы явления, мотивы, способы действия и зафиксировать тенденции в этой практике. Это была также попытка выявить системные проблемы, которые препятствуют борьбе с терроризмом и могут привести к угрозе безопасности Польши. Проведённый анализ также показывает, что, вопреки распространённому мнению, угроза исходит не только с Ближнего Востока, но и из Центральной Азии и Кавказа. Однако все эти направления имеют свою специфику.

Ключевые слова: терроризм, Аль-Каида, Исламское государство, ИГИЛ, Польша, Чечня, Центральная Азия, Сирия

Uwagi metodologiczne

Muhadžir (*muhajir*) to w tradycji islamskiej zwolennik proroka Muhammada (Mahometa), który wraz z nim opuścił Mekkę (*hidżra*), gdzie byli prześladowani, i udał się na obczyznę dla rozwoju islamu. Dzisiaj tym terminem nazywani są bojownicy (*mudżahedin*, *dżihadysta*), którzy opuszczają swoje rodzinne strony by walczyć dla obrony islamu czy jego wyznawców¹. Traktują to jak swój obowiązek religijny (*farida/fard al-ayn*), podjęty trud na drodze Boga (*dżihad*). Dżihad na ogół kojarzony jest ze „świętą wojną” (choć

¹ W takim rozumieniu używają go bojownicy i przywódcy islamistyczni, jest to swoisty slang, dla przykładu: rosyjskojęzyczna formacja w Syrii nazwała się Liwa al-Muhadžirin wal Ansar (Liwa al Muhajireen wal Ansar – LMA, pol. Brygada Muhadžirów i Ansarów), takim terminem określił przywódcę Al-Kaidy Ajmana az-Zawahiriego „rzecznik prasowy” Państwa Islamskiego Abu Muhhamand ad-Adnani (Abu Muhhamad al-Adnani Ash-Shami, *Apologies...*), wreszcie często był elementem *kunji*, czyli pseudonimu konspiracyjnego, np. w ISIS wybierany był przez obcokrajowców, tak nazwał się choćby następca wyżej wspomnianego ad-Adnaniego, czyli Abu Hassan al-Muhadžir.

ten termin zasadniczo nie pojawił się w islamie, tylko w chrześcijaństwie i dotyczył wojen krzyżowych), lecz jest to błędne, a przynajmniej bardzo wąskie postrzeganie tego zjawiska. Termin pochodzi od arabskiego rzeczownika odśłownego *dżahada* (Kościelniak, 2016, s. 151) i oznacza dosłownie trud, wysiłek. Jest to zarówno wysiłek podjęty w walce ze złem, w tym swoim słabościami, tzw. *dżihad wielki* (*al-akbar*), jak i *dżihad mały* (*al-asghar*), czyli również gotowość do walki zbrojnej (*kital*), jest jednak czymś innym niż *dżazw* (*gazw*), który był przemocą nie w imię religii, nie służył szczytnym celom (Mazur, 2021a, s. 245–250).

Część badaczy islamu proponuje następujący podział:

1. *Dżihad serca* (*dżihad bil qalb/nafs*): walka z diabłem, ucieczka przed grzechem (czyli *al-dżihad al-akbar*).
2. *Dżihad języka* (*dżihad bil lisan*): mówienie prawdy, w tym walka z oszczerstwami wobec islamu.
3. *Dżihad ręki* (*dżihad bil yad*): czyn, walka z niesprawiedliwością, ale również wędrówka do miejsc świętych czy dla obrony islamu (*hidżra*).
4. *Dżihad pióra* (*dżihad bil qalam*): wiedza, informacja, poznanie praw wiary.
5. *Dżihad miecza* (*dżihad bil saif*): to nic innego jak walka zbrojna (*kital*) (Khadduri, 2010, s. 56).

Terroryzm motywowany islamizmem czyli ideologią wywodzoną z islamu (Mazur, 2021b, s. 686–693; Zdanowski, 2020, s. 460–464) uważany jest za szczególne zagrożenie dla bezpieczeństwa (Aleksandrowicz, 2015, s. 172–173; Hołyst, 2011; Ministerstwo Obrony Narodowej, 2017, s. 28–29; Dietl, Hirschmann, Tophoven, 2009). Należy jednak zadać pytanie, na ile jest to zagrożenie realne, a na ile np. narracja aktorów, takową zainteresowanych (sekurytyzacja) (Buzan, Wæver, de Wilde, 1998; Balzacq, 2011)? Wreszcie jakie są pravidła, jeśli są, takiej działalności prowadzonej w Polsce? Celem artykułu jest analiza zagrożenia terrorystycznego w Polsce ze strony obcokrajowców, przez których rozumie się osoby z obywatelstwem innym niż polskie, przebywające na terenie Polski czasowo lub które otrzymały zgodę na pobyt dłuższy, w tym ze statusem uchodźcy, uzyskały polskie obywatelstwo mając wcześniej inne. Znacznym problemem jest dostęp do informacji. Jest to jeden z głównych problemów w badaniach nad terroryzmem, nie tylko w Polsce, co uniemożliwia rzeczywistą kontrolę nad służbami nawet w państwach

demokratycznych (Jackson, 2012; Stampnitzky, 2011, s. 1–19; Zulaika, Douglass, 1996; Zulaika, 2012, s. 52–53). W związku z tym w dużej mierze trzeba było bazować na doniesieniach prasowych, czyli tym, co służby postanowiły opublikować. Niestety Minister Koordynator Służb Specjalnych zasadniczo odmówił udzielenia informacji w badanym zakresie, motywując to dobrem śledztw czy obawą o ujawnienie procedur dochodzeniowo-śledczych². Udało się uzyskać jedynie komunikaty prasowe Rzecznika Prasowego Ministra, za co oczywiście dziękuję. Informacji odmówiła mi również Prokuratura Krajowa, uważając, że badania naukowe są „prywatnym interesem” naukowca i nie podlegają prawu do dostępu do informacji publicznej, nawet w zakresie odpowiedzi na pytanie, czy dana sprawa nadal się toczy! Podobnie zrobiło kilka sądów, na szczęście nie wszystkie.

Główną metodą badawczą wykorzystaną w artykule była analiza treści, ale sięgnięto też do komparastyki czy analizy systemowej. W niewielkim stopniu również do metod historycznych. Na podstawie danych empirycznych zostały pokazane problemy polskich służb i zaproponowane rozwiązania mogące pomóc w ochronie przed ewentualnymi atakami biorących udział w projekcie globalnego salafickiego dżihadu (Sageman, 2008, s. 1).

Terroryzm islamistyczny przed tzw. wojną z terroryzmem

Terroryzm o podłożu religijnym rodem z Bliskiego Wschodu nie pojawił się w Polsce wraz z XXI wiekiem. Pierwszą zarejestrowaną działalnością była obecność Braci Muzułmanów w Polsce. Bracia Muzułmanie to organizacja założona w Egipcie w 1928 roku przez Hasana al-Bannę (Zdanowski, 1986; Jamsheer, 1995, s. 102–103). Jest to ugrupowanie jawnie antyzachodnie, antykomunistyczne i antysemityczne. Na bazie myśli jednego z przywódców Sajjida Kutby, powstała ideologia Al-Kaidy czy Państwa Islamskiego (ISIS). Ich działania w Polsce odnotowano już w 1966 roku. Drugim przypadkiem były sprawy toczone w latach 80., głównie w kontekście wzrostu znaczenia Bractwa w Egipcie i Syrii, gdzie zamordowali prezydenta Anwara as-Sadata i wznieci powstanie w syryjskiej Hamie. Obawiano się zamachów, choćby na placówki dyplomatyczne państw socjalistycznych. Wszystkie te i pomniejsze

---

² Korespondencja w posiadaniu autora.

sprawy kończyły się co najwyżej deportacją (Gasztold, 2017). Dzisiaj uważa się, że z Bractwem współpracuje Liga Muzułmańska RP, druga najważniejsza organizacja islamska w Polsce (Izak, 2011, s. 122).

Kwestia ewentualnego zagrożenia terroryzmem islamistycznym pojawiła się tuż na początku lat 90. XX wieku. Wtedy to polski rząd postanowił pomóc w akcji przesiedleńczej ludności żydowskiej z Rosji do Izraela. Akcja o kryptonimie „Most” oczywiście została oprotestowana przez organizacje arabskie. Dla zabezpieczenia szlaku polskie służby wykorzystywały nową jednostkę wojskową właśnie formowaną – GROM. Udana współpraca na linii Urząd Ochrony Państwa – Mosad oddaliła jednak zagrożenie (Kozłowski, 2015, s. 35–53; Wilczak, 2015). W latach 90. zagrożenie to w Polsce praktycznie nie istniało, niemniej polskie służby monitorowały zwłaszcza mniejszość czeczeńską, ta jednak nie stanowiła zagrożenia, gdyż łączył ją z Polakami ten sam wróg – Rosja. Sytuacja zmieniła się wraz z rozwojem salafickiego terroryzmu, głównie związanego z Al-Kaidą i Państwem Islamskim.

Bliski Wschód i Afryka Północna

Pierwszym takim przypadkiem była operacja ABW „Miecz” z 2003 roku. Według relacji gen. Pawła Pruszyńskiego grupa kilku osób, w tym przynajmniej jedna mówiąca po polsku, planowała serię zamachów. Przyczyną miała być wojna w Iraku, w której Polska brała udział. Wśród osób podejrzanych był Libańczyk, Libijczyk i Algierczyk. Zamachowcy chcieli zaatakować polskie kościoły podczas pasterki. Celem było cztery katedry, brali też pod uwagę możliwość ataku na synagogi. Niestety nie posiadamy dokładniejszych danych, ani dokładnej liczby zamachowców czy ich powiązań organizacyjnych (Wójcik, 2007, s. 62–63). Trudno też określić, jak polskie służby dowiedziały się o planowanych zamachach (MW, ZBYT, ASL, 2014).

3 kwietnia 2018 roku odbył się pierwszy w Polsce proces terrorysty powiązanego z oddziałami ISIS. Śląski Wydział Zamiejscowy Departamentu do Spraw Przestępczości Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej w Katowicach oskarżył Mourada T. – obywatela Maroka, o udział w zorganizowanym związku przestępczym o charakterze zbrojnym. Śledztwo miało charakter międzynarodowy (*Komunikat... nr 160218*). Oskarżony miał status „nieletniego uchodźcy syryjskiego”, otrzymany w Austrii. Śledztwo

wykazało, że wprowadził on władze austriackie w błąd, nie był Syryjczykiem, a ponadto był osobą pełnoletnią. Przez ponad pół roku przed aresztowaniem przebywał w Rybniku. Z materiałów śledztwa wynikało ponadto, że oskarżony Mourad T. współpracował z Abdelhamidem Abbaoud'em, który był rekruterem ISIS, oraz odpowiadał za organizację zamachów terrorystycznych w Europie Zachodniej. W wyniku obławy francuskich policjantów zginął on w listopadzie 2015 roku, a jego współpracownik Mourad T. wyjechał do Polski. W wynajmowanym mieszkaniu znaleziono środki odurzające w postaci 0,41 g marihuany oraz 1,3 g haszyszu. Podczas zatrzymania w jego telefonie znaleziono m.in. instrukcje wytwarzania urządzeń wybuchowych, a także zdjęcia obiektów, w których bomby miały być użyte. Po prawie roku prowadzonej sprawy Sąd Okręgowy w Katowicach skazał Marokańczyka na 3 lata i 8 miesięcy pozbawienia wolności za przynależność do zorganizowanej grupy przestępczej, która to miała dokonać zamachu w Paryżu 13 listopada 2015 roku oraz organizacji zamachu na pociąg Thalys, relacji Amsterdam-Paryż (Pietraszewski, 2019). Prawdopodobnie aresztowanie było możliwe dzięki informacji zagranicznych służb. W wyniku apelacji Mourad T. został uniewinniony od zarzutu współpracy z ISIS z powodu braku wystarczających dowodów, utrzymano jedynie kwestię wyłudzenia urzędowego poświadczenia nieprawdy oraz posiadania narkotyków. W związku z powyższym wystąpił on z pozwem o odszkodowanie, w październiku 2021 roku Sąd Okręgowy w Katowicach zasądził 660 000 zł zadośćuczynienia (Konopka, 2021). Kwestia narkotyków w sprawie może budzić znaczne zastrzeżenia, bo jeśli człowiek ten był faktycznie salafitą, to nie mógł ani używać, ani posiadać narkotyków, bo te są zakazane (*haram*). Bojownik ISIS chce uzyskać zbawienie na drodze dżihadu, by zostać męczennikiem (*shahid*) nie może obcować z nieczystymi rzeczami. Skąd zatem narkotyki? Można tylko spekulować.

Polskie służby poszukują przynajmniej dwóch obywateli polskich pochodzenia północnoafrykańskiego. Są to: Awad Wail i Karim Labidi, wystawiono za nimi „czerwoną notę” Interpolu. oskarżeni są o przyłączenie się do Państwa Islamskiego, jak również o nielegalne posiadanie broni palnej. Wail Awad urodził się 3 lipca 1972 roku, posiada dwa obywatelstwa: polskie i sudańskie. Labidi Karim urodził się 20 maja 1972 roku w Le Kram w Tunezji, posiada również dwa obywatelstwa: polskie i tunezyjskie (UJ, 2017).

16 października 2020 roku na podstawie decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji deportowano do kraju pochodzenia 61-letniego obywatela Libanu. Podejrzewany był o organizowanie siatki terrorystycznej na terenie Polski i innych państw Unii Europejskiej. Libańczyk przez cały okres pobytu w Polsce miał być w stałym kontakcie ze strukturami Państwa Islamskiego. Komunikował się z osobami powiązаныmi z tą organizacją, przebywającymi na terenie państw UE. Wspierał też finansowo członków Państwa Islamskiego pozostających w Syrii (ABW, 2020a).

14 grudnia 2020 roku do Sądu Rejonowego Wrocław Fabryczna trafił akt oskarżenia przeciwko dwóm obywatelom Iraku podejrzanym o finansowanie organizacji terrorystycznej „określonej jako Państwo Islamskie (ISIS)” (ABW, 2020b). Śledztwo prowadzone było w latach 2017–2020 przez Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Irakijczycy działali od marca do maja 2016 roku. W przestępstwie wykorzystali pozabankowe, nieformalne pośrednictwo finansowe *hawala*³. Pieniądze pochodzące od członków rodzin bojowników Państwa Islamskiego miały być transferowane przekazami do Polski i stąd za pomocą *hawali* do Iraku dla wsparcia ISIS. W czerwcu 2020 roku mężczyźni zostali zatrzymani przez funkcjonariuszy ABW. Oskarżonym został postawiony zarzut finansowania przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Grozi im kara pozbawienia wolności od 2 do 12 lat.

Kraje byłego Związku Radzieckiego

7 sierpnia 2017 roku Sąd Okręgowy w Białymstoku skazał na dwa lata i jeden miesiąc więzienia trzech Czechenów, uznając ich za winnych wspierania działalności terrorystycznej na Kaukazie. Jedną osobę uniewinnił (Kg/jb, 2017). 16 czerwca 2014 roku Zaur G. i Alvi Y. spotkali się w Warszawie z łącznikiem z ISIS. Przekazali mu 3 tys. euro, które wraz z Shamkhanem A. zebrali wśród Czechenów mieszkających na Podlasiu. „Halid” to pseudonim czwartego z oskarżonych, Tausa G. Wszyscy czterej to obywatele Federacji Rosyjskiej narodowości czecheńskiej. W Polsce przebywali legalnie. Od 2014 roku śledztwo prowadziła delegatura ABW w Białymstoku. Podlaski Wydział Zamiejscowy Departamentu do Spraw Przemoczości Zorganizowanej

³ Więcej: Mazur, Wasiuta, Wasiuta, 2018, s. 216–219.

i Korupcji Prokuratury Krajowej skierował 1 września 2015 roku przeciwko nim akt oskarżenia (Jastrzębski, 2017).

Czeczenci łącznie mieli przekazać ISIS co najmniej 8 tys. 950 euro w okresie od maja do października 2014 roku. Pieniądze miały być przeznaczone na sfinansowanie działań Państwa Islamskiego. ABW twierdziło również, że w październiku w jednej z dużych galerii handlowych w centrum Warszawy przekazali też bliżej nieznaną kwotę. Dwaj z czterech Czeczenców – Taus G. i Zaur G. – spotkali się tam z mężczyzną określonym mianem „Abdulla”. Przekazali mu pieniądze z kolejnej zbiórki.

Za ich gromadzenie i przekazywanie grozi od 2 do 12 lat pozbawienia wolności. Ponadto sformułowano zarzuty handlu bronią, zatrzymani mieli przekazać celowniki optyczne i plecaki taktyczne. Jeszcze poważniejszy jest drugi zarzut z art. 258 Kodeksu Karnego (działanie w zorganizowanej grupie przestępczej), za który oskarżonym groziło od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności. ABW i prokuratura twierdziły, że oskarżeni nie byli jedynymi członkami grupy. A ich celem było „popęlnienie przestępstw o charakterze terrorystycznym”. Czterej Czeczenci – wraz „z innymi osobami” rekrutowali bojowników „na tzw. dżihad” w Syrii i Iraku, kupili też dla ISIS „sprzęt paramilitarny” – celowniki optyczne, plecaki taktyczne z kamuflażem, wojskowe zestawy słuchawkowe. Z ustaleń śledztwa wynikało, że oskarżeni zorganizowali operację medyczną terrorystów rannemu w Syrii. 10 sierpnia 2014 roku w Szpitalu Klinicznym w Białymstoku usunięto pocisk z klatki piersiowej Vakha K. pseudonim „Abdul”. Lekarzom wmówiono, że K. został postrzelony „w domu” (w Czeczenii) przez „kadyrowców”, czyli zwolenników prokremlowskiego reżimu Ramzana Kadyrowa. Z nagranych przez ABW rozmów, a także z zeznań składanych przez świadków w prokuraturze wynika, że Vakha K. został ranny w trakcie walk w Syrii. Oskarżeni następnie pomogli mu wylecieć z Polski do Turcji. Z dokumentacji zebranej przez śledczych wynika, że K. opuścił Polskę 18 września 2014 roku lotem TK 1766 do Stambułu (Duda, Zieliński, 2016).

Taus G. pseudonim „Halid” przebywał w Polsce od 3 maja 2007 roku. Od 30 kwietnia 2009 roku miał status tzw. ochrony uzupełniającej, który udziela się uchodźcy, gdy grozi mu niebezpieczeństwo w razie powrotu do macierzystego kraju. Zaur G. był w Polsce od 16 lipca 2009 roku. Alvi Y. przyjechał do Polski 16 lipca 2009 roku. Zaś Shamkhan A. przebywał w Polsce

od 22 listopada 2007 roku. Jemu także udzielono ochrony uzupełniającej – od 24 listopada 2008 roku (ibidem). Sąd Okręgowy w Białymstoku uznał, że winni są trzej z czterech oskarżonych Czeczenów. Ale wspierali nie Państwo Islamskie, lecz tzw. Emirat Kaukaski – prowadzący działalność o charakterze terrorystycznym w Rosji. Sędzia Ryszard Filipow w wyroku uzasadniał, że działalność oskarżonych nie stanowiła zagrożenia dla naszego kraju, była to działalność narodowowyzwoleńcza, która godziła w interesy Rosji. Później sąd apelacyjny wyrok ten utrzymał. obrońcy trzech Czeczenów wniosli kasację. Podkreślali m.in., że wyrok skazujący dotyczył innych czynów niż te opisane w akcie oskarżenia. Kasacje wpłynęły do Sądu Najwyższego w 2019 (Nazarko, 2019). Z kolei czwarty z oskarżonych (Alvi Y.) został prawomocnie uniewinniony. W czasie śledztwa w areszcie spędził prawie 2 lata i w związku z tym wystąpił o odszkodowanie w wysokości ponad 1,5 mln zł (ibidem). 17 czerwca 2020 roku Sąd Najwyższy uchylił wyrok skazujący trójkę Czeczenów i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Białymstoku (Dziennik Gazeta Prawna, 2020). Obecnie (stan na luty 2022 roku) sprawa jest prowadzona przez ten sąd, numer akt sprawy to: II aK 147/20 (Sąd Apelacyjny w Białymstoku, 2022).

Trudno jednak zgodzić się z uzasadnieniem sądu. Emirat Kaukaski to islamskie „państwo” proklamowane 31 października (względnie 7.) 2007 roku przez prezydenta Islamskiej Republiki Czeczeni i Iczkerii Doku Umarowa. W rzeczywistości była to salaficka organizacja uznająca zwierzchność Al-Kaidy. Jesienią 2014 roku dwaj lokalni dowódcy (najpierw Sulejman Zajlanabidow z rejonu chasawjurckiego, następnie sam emir Dagestanu Abu-Muhammad) złożyli przysięgę wierności liderowi Państwa Islamskiego. Rozpoczęło to proces upadku Emiratu Kaukaskiego. Ówczesny przywódca formacji Aliaschab Kebekow zareagował swoim oświadczeniem 28 grudnia, w którym oskarżył tych dowódców o zdradę oraz wezwał do wyjazdu na terytorium, które kontroluje Państwo Islamskie. W swoich działaniach uzyskał poparcie zarówno ze strony Al-Kaidy, jak i Dżabath an-Nusry (Joscelyn, 2015). Procesu upadku nie udało się zatrzymać, zwłaszcza ze względu na intensywne działania rosyjskie w Czeczeni. Niemniej bojownicy opuszczający Kaukaz stali się ważnym elementem dżihadu w Syrii, zarówno po stronie ISIS, jak i innych formacji, takich jak właśnie Dżabath an-Nusra. Federalna Służba Bezpieczeństwa Rosji potwierdziła, że w szeregach Państwa Islamskiego pod

koniec 2015 roku walczyło 2 400 rosyjskich obywateli, a Narodowy Komitet Zwalczenia Terroryzmu Federacji Rosyjskiej powiadomił, że w jednostkach ISIS „zdobywają doświadczenie bojowe bojownicy Emiratu Kaukaskiego” (Mazur, Wasiuta, Wasiuta, 2018, s. 146). Jeśli faktycznie przekazywano środki finansowe do bojowników Emiratu Kaukaskiego w Syrii, to należy uznać to za jednoznaczne z pomocą dla Al-Kaidy.

„Pragnąłem dorównać przodkom, którzy walczyli z Rosjanami” – tak 27-letni Kyuri A., mieszkający w Polsce uchodźca z Czeczenii tłumaczył śledczym, dlaczego zdecydował się pojechać walczyć do Syrii. Kyuri trafił do oddziału Grupa Tarchana (Dżamaat Tarkhan / Tarkhan Jamaat), nazywanego również Katibat Abd ar-Rahm, dowodzonego przez Tarchana Gazijewa *vel* Ibad ar-Rahmana. Był to doświadczony dowódca z wojen rosyjsko-czeczeńskich, który w 2010 roku wraz z innymi dowódcami Emiratu Kaukaskiego wypowiedział posłuszeństwo emirowi Doku Umarowowi. W 2013 roku wyjechał do Syrii (czyli już po rozłamie między Al-Kaidą i ISIS), najprawdopodobniej wraz ze swoim oddziałem (Falkowski, Lang, 2015, s. 48). Formacja ta wbrew informacjom prasowym polskich służb nie może być traktowana jako ISIS, wręcz przeciwnie. Grupa Tarchana była formacją niezależną, blisko współpracującą z Żołnierzami Kaukazu (Adżnad al-Kawkaz / Ajnad al-Kavkaz), ta formacja oficjalnie krytykowała walki wewnątrz ruchu islamistycznego, między ISIS a Dżabath an-Nusra. Obecnie obie formacje pozostają na terenie Idlibu, w jakimś stopniu podporządkowane Hajat Tahrir asz-Szam (powstałego głównie na bazie an-Nusra). Kyuri A. przez ponad rok walczył w Syrii przeciwko wojskom Baszara al-Asada, a w marcu 2017 roku został zatrzymany w Polsce przez ABW w związku z podejrzeniem o terroryzm (Pasztelański, 2017). Śledztwo (sygn. akt PK V WZ Ds. 26.2017) zostało wszczęte 24 marca 2017 roku przez Prokuraturę Krajową na wniosek ABW. Kyuri A. oraz kilka innych osób w latach 2013–2015 brali udział w działalności zakazanej przez prawo międzynarodowe wojskowej służby najemnej w krajach Bliskiego Wschodu, poprzez podjęcie w tej organizacji wojskowej służby najemnej. Śledztwo zostało w całości powierzone do prowadzenia Departamentowi Postępowań Karnych ABW (*Komunikat... nr 240317*). 4 października 2017 roku Sąd Okręgowy w Warszawie wyznaczył pierwszą rozprawę w procesie Czeczena (Jabłoński, 2017). Sąd i Prokuratura odmówiły mi udzielenia

informacji co do kwalifikacji czynu, niemniej został on skazany wyrokiem prawomocnym⁴.

Dzięki współpracy policji oraz ABW 28 listopada 2018 roku zatrzymany został obywatel Federacji Rosyjskiej narodowości czeczeńskiej Alvi A. Miał utrzymywać kontakty z organizacjami terrorystycznymi działającymi w Turcji i Syrii, a w Polsce był członkiem grupy, którą rozpracowało ABW i zakwalifikowało jako „grupę terrorystyczną będącą wsparciem logistycznym dla terrorystów w Turcji i Syrii, w tym ISIS”. W Polsce przebywał legalnie. Wobec Alwiego A. prowadzono również postępowania przygotowawcze, w których miał on status podejrzanego w związku z zarzutem organizowania nielegalnej migracji (*Komunikat nr 2811*). Odmówiono mu informacji co do jego dalszych losów, ale nieoficjalnie dowiedziałem się, że został deportowany.

4 grudnia 2019 roku zatrzymany został obywatel Ukrainy Maksym S. Miał on utrzymywać bliskie kontakty z „prezentującymi radykalne podejście do zasad islamu” cudzoziemcami między innymi z Tadżykistanu, a także obywatelem Federacji Rosyjskiej narodowości czeczeńskiej. Maksym S. miał przygotowywać się do przeprowadzenia zamachu przynajmniej od października 2019 roku. Zamach chciał przeprowadzić przy pomocy samochodu pułapki, w tym celu gromadził potrzebną wiedzę i materiały, w tym broń (Prokuratura Krajowa, 2019). Nie pochodził on z rodziny islamskiej, był konwertytą, który mieszkał w Polsce od kilku lat. Jego radykalizacja zwróciła uwagę kolegów z pracy, mieli oni zgłosić jego zapowiedzi zemsty na niewiernych policji. Według nich proces ten nastąpił po rozstaniu z partnerką, jego zachowanie podczas przesłuchań skłoniło śledczych to zlecenia badań psychiatrycznych (Paszteleński, 2019).

W sprawie Maksyma S. pojawił się wątek tadżycki. 7 maja 2020 roku Straż Graniczna zatrzymała czterech obywateli Tadżykistanu. Mieli oni werbować osoby, które zmieniły wiarę na islam, by następnie przeprowadzać działania terrorystyczne. „Cudzoziemcy zostali osadzeni w strzeżonym ośrodku Straży Granicznej w celu wydalenia i wpisania ich do wykazu osób niepożądanych na terytorium RP i strefy Schengen. Czynności zostały przeprowadzone w oparciu o przepisy ustawy o cudzoziemcach oraz ustawy o działaniach

---

⁴ Korespondencja z Prezesem Sądu Okręgowego w Warszawie w posiadaniu autora artykułu.

antyterrorystycznych” (MK, 2020). Deportacja to najprostszy środek stosowany przez służby. Polska jednak już przegrała sprawę przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka w Strasburgu, który nakazał wstrzymać deportację do Tadżykistanu (Stowarzyszenie Interwencji Prawnej, 2020). Trybunału w Strasburgu orzekł o zastosowaniu wobec Pana S.S. tzw. *interim measure* – tymczasowego środka, który w uzasadnionych przypadkach wstrzymuje deportację cudzoziemca, ze względu na obawę o niesprawiedliwe postępowanie sądowe w kraju jego pochodzenia. Mimo tego, taka metoda jest kontynuowana. 10 listopada 2021 roku deportowano innego obywatela Tadżykistanu. Odilkhon S. w kwietniu 2021 roku nielegalnie przekroczył granicę białorusko-polską, według ABW „zidentyfikowano [go, PM] jako sympatyka Państwa Islamskiego. Mężczyzna został uznany za osobę zagrażającą bezpieczeństwu RP i deportowany z Polski” (Rzecznik Ministra Koordynatora Służb Specjalnych, 2021).

Kwestia obywateli Tadżykistanu jest dość wielowymiarowa. Faktem jest, że obywatele tego państwa brali udział w walkach w Syrii. Od 2015 roku Azja Środkowa zaliczana była do trzeciego co do wielkości źródła islamistycznych zagranicznych bojowników w Syrii i Iraku (Falkowski, Lang, 2015, s. 40-41). Tadżykistan szacuje, że do 1 tys. obywateli wyjechało walczyć w Syrii i Iraku, podczas gdy Międzynarodowe Centrum Badań nad Radykalizacją (The International Centre for the Study of Radicalisation – ICSR) podaje znacznie ostrożniejsze dane: 190 osób na początek 2015 roku (Neumann, 2015). Taka znacząca rozbieżność może świadczyć o manipulacji w celu umocnienia w społeczeństwie strachu przed islamistami. Rząd prowadził bardzo restrykcyjną politykę, tłumacząc to przede wszystkim sytuacją w sąsiednim Afganistanie. Niewątpliwie dodatkowym argumentem są eksponowane „kariery” poszczególnych Tadżyków, jak choćby Gulmuroda Chalimowa (Gulmuroda Salimovicha Khalimova). 4 września 2016 roku miał on objąć funkcję „ministra wojny” ISIS, zastępując Omara asz-Sziszaniego (Kirsta, obywatela Gruzji). G. Chalimow był oficerem wewnętrznych sił specjalnych Tadżykistanu – OMON. Był to „człowiek sukcesu”, jego kariera zawodowa była błyskotliwa, służył w gwardii prezydenckiej, która jest odpowiedzialna za bezpieczeństwo czołowych polityków państwa. Brał udział w tłumieniu protestów antyrządowych w Dolinie Raszt w 2009 roku i w mieście Chorog w 2012 roku. Jako jeden z najlepszych oficerów przeszedł

szkolenie w Stanach Zjednoczonych pod kierunkiem Departamentu Stanu USA w programie zwalczania terroryzmu. 23 kwietnia 2015 roku „zniknął”, podobnie jak jego żona, rzeczniczka prasowa tadżyckiej służby celnej. Po pewnym czasie pojawiło się nagranie wideo, w którym stwierdził – mówiąc po rosyjsku, że wstąpił do ISIS, ponieważ „rząd uciska muzułmanów”. Opisał Amerykanów jako „świnie”, które szkolą bojowników do zabijania muzułmanów i oświadczył, że dokona aktów terrorystycznych w Stanach Zjednoczonych (BBC Monitoring, 2016). Prezydent Tadżykistanu Emomali Rahmon uważał, że radykalizacja jego obywateli to spisek z zewnątrz i nie ma nic wspólnego z problemami samego państwa. Przykładowo twierdził, że 80% bojowników została zwerbowana podczas wyjazdów zarobkowych do Rosji, ale nie widział problemu, że ponad 50% PKB tego państwa pochodzi z transferów pieniężnych z tego źródła. W rzeczywistości wykorzystywał strach przed ISIS do kontrolowania społeczeństwa i likwidowania opozycji (Lemon, 2015, s. 71). Specyfiką tadżyckich bojowników było ich wykorzystywanie do ataków samobójczych. W 2016 roku zginęło ich w ten sposób 27, dla porównania Saudyjczyków 17, Marokańczyków 17, Tunezyjczyków 14, Rosjan 13 itd., natomiast Uzbeków 4 i 2 Kazachów. Przy takiej skali trudno mówić tu o przypadku. Jeszcze trudniej wyjaśnić tę prawidłowość (Winter, 2017, s. 23). Być może wiedzieli, że nie mają powrotu do ojczyzny.

W Syrii działały przynajmniej dwa duże oddziały, w skład których wchodził przede wszystkim ludzie z Azji Centralnej. Al-Katibat at-Tauhid wa’l Dżihad (Batalion Monoteizmu i Dżihadu / Al-Katibat al-Tawhid wa’l Jihad – KTJ względnie TWJ), znany również jako Tauhid Dżihad lub Dżannat Oshiqłari (dosłownie: Kochający Raj), był aktywną grupą utworzoną około roku 2013 (Caleb, 2015). Katibat Imam al-Buchari (Katibat al-Imam al-Bukhari / Imam Bukhori Jamaat / Imom Buxoriy Katibasi – KIB) to formacja powstała w 2011 roku w Afganistanie jako jednostka podporządkowana Islamskiemu Ruchowi Uzbekistanu i talibom. Pierwszym przywódcą był Salahadin al-Uzbeki, misję podjęcia walk w Syrii zlecił mu ponoć Sirajuddin Haqqani, jeden z ważniejszych pasztuńskich przywódców w Afganistanie (Paraszcuk, 2014).

Terroryzm islamistyczny jest wykorzystywany jako pretekst do zwiększania represyjności polityki państw Azji Centralnej. Zwłaszcza widoczne jest to w takich państwach jak Kirgistan, Tadżykistan, Uzbekistan, a ostatnio nawet

Kazachstan. Umacnia to władzę prezydentów, kreujących się na obrońców przed zagrożeniem dżihadystycznym. Jednocześnie umacnia to obecność Rosji, gwaranta ich ciągłości rządów i ochrony przed zachodnimi wpływami (Shukuralieva, 2018).

Skala zagrożenia

Analiza pokazuje nam kilka prawidłowości. Najpoważniejszym zagrożeniem w Polsce był atak udaremniony przez akcję „Miecz”, o tym jednak wiemy najmniej. W ostatnich latach mieliśmy szereg interwencji polskich służb, ale... Tylko jedna osoba z zatrzymanych została skazana prawomocnym wyrokiem! Poniższa tabela pozwala podsumować wcześniejszą analizę.

Tabela 1. Zestawienie spraw prowadzonych przeciwko podejrzanym o terroryzm po 2001 roku

Podjejrany/ podejrzani*	Wynik postępowania	Czy skaza- ny/-ni za terroryzm	Konsekwencje
Akcja „Miecz”	aresztowanie	nie	deportacja
Mourad T.	aresztowanie, kara więzienia	nie	odszkodowanie za pozbawie- nie wolności
Awad Wail	list gończy	nie	brak
Karim Labidi	list gończy	nie	brak
61 letni obywa- tel Libanu	aresztowanie	nie	deportacja
Dwaj obywa- le Iraku	aresztowanie	nie	sprawa w toku
„Sprawa Emiratu Kaukaskiego”	aresztowanie, uniewin- nienie Alvi Y.	nie	odszkodowanie i ponowne rozpoczęcie postępowania
Kyuri A.	aresztowanie	tak	wyrok prawomocny
Alvi A.	aresztowanie	nie	deportacja (?)
Maksym S.	aresztowanie	nie	leczenie psychiatryczne
Tadżyk S.S.	aresztowanie, deportacja	nie	wstrzymana deportacja
Czterech Tadżyków	aresztowanie, deportacja	nie	deportacja
Odilkhon S.	aresztowanie, deportacja	nie	deportacja

* Ze względu na ochronę danych osobowych w niektórych przypadkach posługuję się hasłowym określeniem na podejrzanego/podejrzanych.

Analiza pokazuje kilka błędów systemowych. Po pierwsze, notujemy przypadki zalegalizowania pobytu, łącznie z nadaniem obywatelstwa osobom podejrzanym o terroryzm. Świadczy to o nienajlepszej kontroli przeprowadzanej przez polskie służby. Brakuje w Polsce listy organizacji terrorystycznych, takiej jaką prowadzi chociażby Departament Stanu USA (*Foreign Terrorist Organizations*). W wyniku tego Emirat Kawkaski może być raz uznany za organizację terrorystyczną, innym razem za niepodległościową. Wskazanim byłoby choćby szersze korzystanie z pomocy (np. jako biegłych sądowych czy konsultantów) środowiska akademickiego, nie tylko zajmującego się problemem terroryzmu czy szerzej bezpieczeństwa, ale też konkretnymi regionami czy ideologiami. Zasadnym byłoby wprowadzenie szkoleń dla śledczych i sędziów, prowadzonych przez przedstawicieli środowiska naukowego. Wreszcie widoczne są problemy operacyjne ABW. W większości przypadków nasze służby wręcz są uzależnione od informacji od służb innych państw. To na ogół od nich dowiadują się o działalności czy obecności dżihadystów w Polsce (operacja „Miecz”, Mourad T.). Wydaje się, że skuteczność polskich służb, biorąc pod uwagę tak relatywnie małą skalę działalności terrorystów w Polsce, pozostawia wiele do życzenia. Wynika to przede wszystkim z ograniczonych sił i środków przeznaczonych na działania w tym zakresie (Szymborski, 2015). Nie są one w stanie udowodnić działalności terrorystycznej, dlatego też sięgają do najprostszych rozwiązań, jak deportacja, lub znajdują narkotyki. Niestety ta niekompetencja czasami kończy się koniecznością zapłacenia zadośćuczynienia, budzi też wątpliwości natury moralnej.

Podsumowanie

Nie można zanegować, że zagrożenie terrorystyczne w Polsce występuje, ale trudno też uznać, że jest to zagrożenie kluczowe. Niepowodzenia polskich służb można tolerować w takim zakresie, że choć nie udaje się na ogół skazać podejrzanych, to też nie udaje się przeprowadzić zamachów. Cel, jakim jest zapewnienie bezpieczeństwa, w tym zakresie jest zatem uzyskany. Wszystkie zgłaszane próby działalności terrorystycznej zostały w analizie potwierdzone,

jak widać są nieliczne, a i tak większość okazuje się być umorzona. Polska nie jest w centrum zainteresowania globalnego dżihadu. Wynika to po pierwsze z powodów ideologicznych. Abu Musaba as-Suri, jeden z głównych strategów dżihadu zalecił system, w którym dżihadysty zjednoczyliby się pod rządami modelu globalnego z trzema komponentami, które nazwał kołami: (1) tajne centralne koło kierownicze; (2) koło koordynacyjne, które byłoby zbiorem dżihadu na poziomie regionalnego powstańczego „otwartego frontu”; oraz (3) okrąg „wzywający” (*call*), złożony z „samotnych wilków” lub małych komórek terrorystycznych za liniami wroga. Te linie wroga mogą być Europą, USA, czy gdziekolwiek indziej, gdzie muzułmanie czuliby się prześladowani. Ten system został zaadaptowany zarówno przez Al-Kaidę, jak i ISIS (Ryan, 2015, s. 242). Polska nie jest traktowana jako ziemia islamu (*dar al-islam*), nigdy nie wchodziła w skład kalifatu czy innego państwa islamskiego, to co zatem jest dozwolone we Francji czy Hiszpanii w Polsce nie powinno mieć miejsca (Kepel, 2003, s. 206–207). Odchodząc jednak od ideologicznych uwarunkowań w kierunku pragmatyzmu operacyjnego, muzułmanie w Polsce są na tyle nieliczni, że walka o prawa islamu w Polsce jest po prostu trudna do uzasadnienia i przede wszystkim przeprowadzenia.

Analiza wskazuje na dwa trendy dość specyficzne w Polsce w odróżnieniu od np. Europy Zachodniej. Pierwsza to znaczny udział Czezeńców, co nie jest oczywiście dziwne, bo to jedna z tych liczniejszych grup muzułmanów w Polsce (Pietrasik, 2020), ale – co ważne – żaden z nich nie planował zamachu w Polsce, traktując ją jako bezpieczną przystań (głębia strategiczna). Jedyna taka sugestia dotyczyła radykalizacji Maksyma S., aczkolwiek o ile Czezeń jest wymieniany w komunikatach służb jako powiązany ze sprawą, to deportowano Tadżyków, co stało się z Czeżenem? Drugą specyfiką są wymienieni ludzie z Azji Centralnej. Biorąc pod uwagę, że to najpopularniejszy kierunek migracji muzułmanów do Polski, należy podjąć działania w kierunku jego kontroli. Kolejnym symptomem jest wspomniany Ukrainiec Maksym S., tu trudno mówić o specyfice, bo tak właśnie radykalizowali się Polacy w Niemczech czy Norwegii, jak Christian Ganczarski (Mazur, Wasiuta, Wasiuta, 2018, s. 191) czy Dawid Ł. *vel* Abu Hanifa (Machnikowski, Legieć, 2017). Co natomiast warto odnotowania, młodzi, oderwani od swoich korzeni migranci, często z problemami adaptacyjnymi, a nawet psychicznymi, mogą stać się ofiarami rekruterów różnego typu radykalnych organizacji. W związku

z tym, że Polska jest przede wszystkim celem migracji ludzi z byłego ZSRR, to powtórzenie się podobnego scenariusza należy traktować jako realne.

DR PRZEMYSŁAW MAZUR

Instytut Bezpieczeństwa i Informatyki
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
ul. Ingardena 4, 30-060 Kraków
przemyslaw.mazur@up.krakow.pl

Bibliografia

- ABW (2020a). *Deportacja obywatela Libanu podejrzanego o działalność terrorystyczną*. Pobrane z: <https://www.abw.gov.pl/pl/informacje/1702,Deportacja-obywatela-Libanu-podejrzanego-o-dzialalnosc-terrorystyczna.html>.
- ABW (2020b). *Obywatele Iraku podejrzeni o finansowanie organizacji terrorystycznej*. Pobrane z: <https://www.abw.gov.pl/pl/informacje/1744,Obywatele-Iraku-podejrzeni-o-finansowanie-organizacji-terrorystycznej.html>.
- Aleksandrowicz, T.R. (2015). *Terroryzm międzynarodowy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie i Literackie.
- Balzacq, T. (2011). A theory of Securitization: Origins, Core Assumptions, and Variants. W: T. Balzacq (red.). *Securitization Theory. How Security Problems Emerge and Dissolve*. London-New York: Routledge.
- BBC Monitoring (2016, 12 SEP). *Russian commentary eyes Tajik colonel's reported IS role*. Pobrane z: <https://monitoring.bbc.co.uk/>.
- Buzan, B., Wæver, O., Wilde, J. de. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Caleb (2015). *Katibat Al Tawhid wal Jihad*. Pobrane z: <http://thelineofsteel.weebly.com/news/katibat-al-tawhid-wal-jihad>.
- Dietl, W., Hirschmann, K., Tophoven, R. (2009). *Terroryzm*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Duda, M., Zieliński, R. (2016). „Jestem od Halida”. *Grupa działająca w Polsce, pomagająca IS oskarżona*. Pobrane z: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/panstwo-is-lamskie-w-polsce,674482.html>.
- Dziennik Gazeta Prawna (2020). *SN uchylił wyrok skazujący wobec Czeczenów oskarżonych o wspieranie terroryzmu*. Pobrane z: <https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/1483707,sad-najwyzszy-wyrok-czeczenia-terroryzm.html>.
- Falkowski, M., Lang, J. (2015). *Homo Dżihadicus. Islam na obszarze byłego ZSRR a fenomen postsowieckich bojowników, w Syrii i Iraku*. Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich.

- Gasztold, P. (2017). *Zabójcze układy: służby PRL i międzynarodowy terroryzm*. Warszawa: PWN.
- Hołyb, B. (2011). *Terroryzm*, t. 1 i 2. Warszawa: Lexis Nexis.
- Izak, K. (2011). Zagrożenie terroryzmem i ekstremizmem w Europie na podstawie wybranych przykładów. Teraźniejszość, prognoza ewolucji i kierunku rozwoju. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego*, 5(11), 116–148.
- Jabłoński, M. (2017). *Sąd: 4 października planowany początek procesu ws. służby w szeregach ISIS*. Pobrane z: <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artysty/1066500,-sad-4-pazdziernika-planowany-poczatek-procesu-ws-sluzby-w-szeregach-isis.html>.
- Jackson, R. (2012). Unknown Knowns: The Subjugated Knowledge of Terrorism Studies. *Critical Studies on Terrorism*, 5(1), 11–29.
- Jamsheer, H.A. (1995). *Jedność arabska. Geneza idei tradycji wczesnego islamu*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Semper.
- Jastrzębski, A. (2017). *Czczeni skazani w Polsce za wspieranie terroryzmu*. Pobrane z: <https://wiadomosci.wp.pl/czczeni-skazani-w-polsce-za-wspieranie-terroryzmu-6152597962278529a>.
- Joscelyn, T. (2015). *State Department adds Islamic Caucasus Emirate leader to terrorist list*. Pobrane z: <https://www.longwarjournal.org/archives/2015/03/state-department-adds-islamic-caucasus-emirate-leader-to-terrorist-list.php>.
- Kepel, G. (2003). *Święta wojna: ekspansja i upadek fundamentalizmu muzułmańskiego*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog.
- Kg/jb (2017). *Oskarżeni o wspieranie terroryzmu. Wyrok w sprawie Czczenów*. Pobrane z: <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/bialystok-czczeni-skazani-w-procesie-o-wspieranie-terroryzmu,762861.html>.
- Khadduri, M. (2010). *War and Peace in the Law of Islam*. Clark: The Lawbook Exchange Ltd.
- Komunikat Rzecznika Prasowego Ministra Koordynatora Służb Specjalnych nr 160218*, w posiadaniu autora.
- Komunikat Rzecznika Prasowego Ministra Koordynatora Służb Specjalnych nr 2811*, w posiadaniu autora.
- Komunikat Rzecznika Prasowego Ministra Koordynatora Służb Specjalnych nr 240317*, w posiadaniu autora.
- Konopka, K. (2021). *Marokańczyk Mourad T. otrzyma ponad 660 tys. zł za niesłuszne aresztowanie*. Pobrane z: <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C976114%2Cmarokanczyk-mourad-t-otrzyma-ponad-660-tys-zl-za-niesluszne-aresztowanie>.
- Kościelniak, K. (2016). Rozumienie wojny w źródłowych tekstach islamu. W: M. Chojnacki, J. Morawa, A.A. Napiórkowski (red.), *Kościół i dar pokoju* (147–172). Kraków: Wydawnictwo Salwator.
- Kozłowski, T. (2015). Odbudowa relacji polsko izraelskich i operacja „Most”. *Studia Polityczne*, 4, 35–53.
- Lemon, E.J. (2015). Daesh and Tajikistan: The Regime’s (In)Security Policy. *The RUSI Journal*, 160(5), 68–76.
- Machnikowski, R., Legieć, A. (2017). The Favored Conflicts of Foreign Fighters From Central Europe, *Terrorism Monitor*, 15(19). Pobrane z: <https://jamestown.org/program/favored-conflicts-foreign-fighters-central-europe/>.

- Mazur, P. (2021a). *Dżihad*. W: O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.). *Encyklopedia bezpieczeństwa*. T. 2, D-K (245–250). Kraków: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner.
- Mazur, P. (2021b). *Islamizm*. W: O. Wasiuta, S. Wasiuta (red.). *Encyklopedia bezpieczeństwa*. T. 2, D-K (686–693). Kraków: Wydawnictwo LIBRON – Filip Lohner.
- Mazur, P., Wasiuta, O., Wasiuta, S. (2018). *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu*, Warszawa: Difin.
- Ministerstwo Obrony Narodowej (2017). *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*. Pobrane z: <https://www.gov.pl/attachment/78e14510-253a-4b48-bc31-fd11db898ab7>.
- MK (2020). *Zatrzymano czterech obywateli Tadżykistanu. ABW: Werbowali innych do działań terrorystycznych*. Pobrane z: <https://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/7,114883,25935225,zatrzymano-czterech-obywateli-tadzykistanu-abw-werbowali-innych.html>.
- MW, ZBYT, ASL (2014). *Tak ABW zapobiegła zamachom. Szczegóły operacji „Miecz”*. Pobrane z: <https://www.tvp.info/18104257/tak-abw-zapobiegla-zamachom-szczegoly-operacji-miecz>.
- Nazarko, M. (2019). *Sąd Najwyższy rozpatrzy sprawę Czeczenów skazanych w Białymstoku za wspieranie terroryzmu*. Pobrane z: <https://www.radio.bialystok.pl/wiadomosci/index/id/166177>.
- Neumann, P.R. (2015). *Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; Surpasses Afghanistan Conflict in the 1980s*. Pobrane z: <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighters-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s>.
- Paraszczyk, J. (2014). *Main Uzbek Militant Faction In Syria Swears Loyalty To Taliban*. Pobrane z: <https://www.rferl.org/a/islamic-state-uzbek-militant-faction-syria-taliban/26686992.html>.
- Pasztelański, R. (2019). *Maksym S. był żołnierzem i chciał zostać męczennikiem*. Pobrane z: <https://www.tvp.info/45741892/maksym-s-niedoszly-terrorysta-zostanie-zbadany-przez-psychiatrow>.
- Pasztelański, R. (2017). *Podejrzany o terroryzm uchodźca z Czeczenii zaczyna mówić. Opowiada o walce w Syrii*. Pobrane z: <https://www.tvp.info/33372127/podejrzany-o-terroryzm-uchodzca-z-czecenii-zaczyna-mowic-opowiada-o-walce-w-syrii>.
- Pietrasik, K. (2020). *Uchodźcy czeczeńscy w Polsce w latach 1994–2000*. Warszawa: Difin.
- Pietraszewski, M. (2019). *Amerykańskie FBI o mieszkańcu Rybnika: Kontaktował się z terrorystami z ISIS*. Pobrane z: <http://katowice.wyborcza.pl/katowice/7,35063,24411461,amerykanskie-fbi-o-mieszkanca-rybnika-kontaktowal-sie-z-terrorystami.html?disableRedirects=true>.
- Prokuratura Krajowa (2019). *Areszt za przygotowanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym*. Pobrane z: <https://www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa/areszt-za-przygotowanie-przestepstwa-o-charakterze-terrorystycznym>.
- Ryan, M.W.S. (2013). *Decoding Al Qaeda's Strategy: The Deep Battle Against America*. New York: Columbia University Press.
- Rzecznik Ministra Koordynatora Służb Specjalnych (2021). *Islamski radykał wydalony z Polski*. Pobrane z: <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/islamski-radykal-wydalony-z-polski>.
- Sageman, M. (2008). *Sieci terroru*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Sąd Apelacyjny w Białymstoku (2022). korespondencja w posiadaniu autora.

- Shukurاليةva, N. (2018). Sekurytyzacja islamu w Azji Centralnej. *Studia Orientalne*, 2(14), 33–55.
- Stampnitzky, L. (2011). Disciplining an Unruly Field: Terrorism Experts and Theories of Scientific/Intellectual Production. *Qualitative Sociology*, 34(1), 1–19.
- Stowarzyszenie Interwencji Prawnej. (2020). *Trybunał w Strasburgu wstrzymuje deportację z Polski klienta Stowarzyszenia Interwencji Prawnej*. Pobrane z: <https://publicystyka.ngo.pl/trybunał-w-strasburgu-wstrzymuje-deportacje-z-polski-klienta-stowarzyszenia-interwencji-prawnej>.
- Szymborski, T. (2015). *Terroryści u bram? Niemieccy salafici, wyznawcy najbardziej radykalnej odmiany islamu, chcą nawracać Polaków*. Pobrane z: <http://wpolityce.pl/spoleczenstwo/228925-terrorysci-u-bramniemieccy->.
- UJ (2017). *Polacy poszukiwani przez Interpol. Trafili na czerwoną listę*. Pobrane z: <http://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/56,35771,22264982,polacy-poszukiwani-przez-interpol-listy-goncze-zdjecia-rysopisy.html>.
- Wilczak, D. (2015). *Most. Tajna operacja przetrzutu Żydów*. Warszawa: Fronda.
- Winter, C. (2017). *War by Suicide: A Statistical Analysis of the Islamic State's Martyrdom Industry*. Hague: ICCT Research Paper February.
- Wójcik, J. (2007). *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*. Warszawa, Kraków: Oficyna Wolters Kluwer Business.
- Zdanowski, J. (1986). *Bracia Muzułmanie i inni*. Szczecin: Wydawnictwo „Glob”.
- Zdanowski, J. (2021). *Historia najnowsza Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej*. Warszawa: Dialog.
- Zulaika, J. (2012). Drones, Witches and Other Flying Objects: The Force of Fantasy in US Counterterrorism. *Critical Studies on Terrorism*, 5(1), 51–68.
- Zulaika, J., Douglass, W. (1996). *Terror and Taboo: The Follies, Fables and Faces of Terrorism*. Abingdon: Routledge.